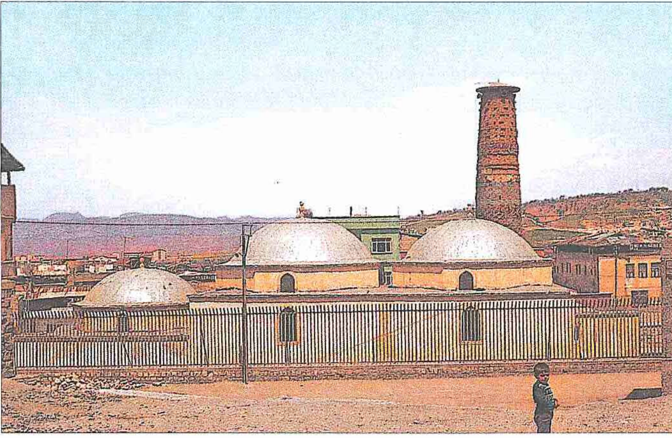

Siirt Ulucamii

tevleri, Çal, Doğan, 1980'lerden sonra Kooperatif, Evren, 1990'lardan sonra İsmail Çelik isimli mahallelerin ortaya çıkışıyla gerçekleşmiştir. Bunlara ilâve olarak yakınındaki Bağtepe (eski Halenze) köyünün 1985 yılından sonra şehrin belediye sınırları içine alınmasıyla bir büyüme görülmektedir. Şehrin merkezî kesimi ise Aydınlar ve Hükümet caddelerinin Doğan caddesiyle birleştiği üçgen biçimli alan içerisinde gelişmiştir. Siirt'in geleneksel uğraşılarından olan Siirt battaniyesi dokumacılığı (tiftik keçisinin yöreye özgü bir türü olan keçinin tüylerinden dokunur) önceleri gelişme aşamasına geçmiş (1940'lı yıllarda 135, 1970'li yıllara doğru 200 el tezgâhı), günümüzde ise tezgâh sayısı bir hayli azalmıştır. Siirt ayrıca Selçuklular'dan kalma 1129 tarihli ulucami, Artukoğulları'ndan kalma Asakir Camii (Çarşı Camii) ve şehrin yakın çevresindeki tarihî eserleri görmeye gelenler için bir turistik merkez olarak da gelişmeye adaydır.

Siirt şehrinin merkez olduğu Siirt ili Van, Bitlis, Batman, Mardin ve Şırnak illeriyle çevrilmiştir. Merkez ilçeden başka Aydınlar, Baykan, Eruh, Kurtalan, Pervari ve Şirvan adlı altı ilçeye ayrılır. 5373 km² genişliğindeki Siirt ilinin sınırları içinde 2007 yılı nüfus sayımının sonuçlarına göre 291.528 kişi yaşıyordu, nüfus yoğunluğu ise elli dört idi. Diyanet İşleri Başkanlığı'na ait 2007 yılı istatistiklerine göre Siirt'te il ve ilçe merkezlerinde 140, bucak ve köylerde 354 olmak üzere toplam 494 cami bulunmaktadır. İl merkezindeki cami sayısı 93'tür.

BİBLİYOGRAFYA :

998 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Diyâr-ı Bekr ve Arab ve Zü'l-kâdiriyye Defteri: 937/1530 (nşr. Ahmet Özkılınç), Ankara 1998, I, 270-277; Şâbüştî, *ed-Deyârât* (nşr. K. Avvâd), Beyrut 1406/1986, s. 198, 383, 420; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, IX, 74; XI, 94; XII, 499; Müstevfî, *Nüzhetü'l-kulûb* (Strange), s. 105; Şeref Han, *Şerefnâme* (trc. Mehmet Emin Bozarslan), İstanbul 1971, s. 182; Helmuth von Moltke, *Türkiye Mektupları* (trc. Hayrullah Örs), İstanbul 1969, s. 197; Cuinet, II, 600-603; A. Schlaefli, *Reisen in den Orient*, Winterthur 1864, s. 49; M. Halil Yınanç, *Türkiye Tarihi, Selçuklular Devri I: Anadolu'nun Fethi*, İstanbul 1944, s. 135, 142, 147, 155; Ömer Atalay, *Siirt Tarihi*, İstanbul 1946; L. Dillemann, *Haute Mésopotamie orientale et pays adjacents*, Paris 1962, s. 30; Ahmet Necdet Sözer, *Diyarbakır Havzası*, Ankara 1969, s. 48, 92-95, 141, 156; Osman Turan, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, İstanbul 1973, s. 179, 194, 210, 211; Nejat Göyünç, "XVI. Yüzyılda Güneydoğu Anadolu'nun Ekonomik Durumu", *Türkiye İktisat Tarihi Semineri* (haz. Osman Okyar – Ünal Nalbantoğlu), Ankara 1975, s. 71-102; a.mlf., *XVI. Yüzyılda Mardin Sancağı*, Ankara 1991, s. 16, 35, 36; Abdülkerim Özaydın, *Sultan Muhammed Tapar Devri Selçuklu Tarihi (498-511/1105-1118)*, Ankara 1990, s. 60, 68; Cumhur Kılıççıoğlu, *Her Yönüyle Siirt*, Ankara, ts. (Kadıoğlu Matbaası); Bekir Sami Seçkin, *Başlangıçtan Günümüze Siirt Tarihi*, İstanbul 2005; Metin Tuncel, "Geçmişten Günümüze Siirt Şehri", *Uluslararası Siirt Sempozyumu*, İzmir 2007, s. 27-29; Ali Saim Ülgen, "Siirt Ulu Camii", *VD*, sy. 5 (1962), s. 153-155; Besim Darkot, "Siird", *İA*, X, 619-621; C. E. Bosworth, "Siʿird", *EI²* (Fr.), IX, 596; Suraiya Faroqhi, "Siʿird", *a.e.*, IX, 596-597.

METİN TUNCEL

SİİRT ULUCAMİİ

(bk. ULUCAMİ).

SİKA

(الثقة)

Râvinin güvenilir olduğunu ifade eden hadis terimi.

Adâlet ve zabt vasıflarına sahip râviler hakkında kullanılan ta'dîl lafızlarından biridir. Sa'd b. İbrâhim'in (ö. 127/744-45), "Hadisi sika râvilerden alınız" denilirdi şeklindeki ifadesi (Hatîb el-Bağdâdî, *el-Câmiʿ*, I, 130) terimin erken dönemlerden itibaren kullanıldığını göstermektedir. Müslüman, bulûğa ermiş, akıl ve takvâ sahibi olmak, ayrıca mürüvvet râvide aranan adâletle ilgili özelliklerdir. Bunlardan birinin yokluğu halinde râvi güvenilirliğini kaybeder. Râvi ayrıca zabt vasfına da sahip olmalıdır. Unutkan ve dalgın olmamak, ezberden rivayet ediyorsa hadisi kusursuz biçimde ezberlemiş olmak, kitaptan rivayet ediyorsa kitabını dikkatli bir şekilde yazmış, kontrol etmiş ve korumuş olmak, mâna ile rivayet ediyorsa hadis metninde değiştirdiği kelimelerin mânalarını iyi bilmek ve hadisin mânasında herhangi bir değişikliğe yol açmamak gibi hususlar zabt açısından râvide aranan özelliklerdir. Genel kabule göre râvinin güvenilir olduğu hadis ilmindeki şöhretiyle ve yetkili bir âlimin onun sika olduğunu ifade etmesiyle bilinebilir. Sika râvinin rivayeti delil olarak kullanıldığı gibi sadece onun rivayet ettiği hadis de makbul sayılmıştır.

Sika tabiri genellikle râvinin adâlet ve zabt sahibi olduğunu ifade etmekle birlikte onun zabt bakımından bütünüyle kusursuz olduğunu göstermez. II. (VIII.) yüzyılın önde gelen hadis münekkitlerinden Abdurrahman b. Mehdî, Hakem b. Uteybe'nin sika-sebt lafızlarıyla güvenilirliğini ifade ettikten sonra "lâkin yahtelifü" diyerek bu zatın bir kısım rivayetlerinde ihtilâf bulunduğunu, dolayısıyla zabtında bazı kusurlar olduğunu belirtmiştir. III. (IX.) yüzyıl âlimlerinden Ya'kūb b. Şeybe'nin sika olarak nitelediği bir râvi hakkında "zaîfü'l-hadîs" ve "zaîfün cidden" lafızlarını kullanması da söz konusu râvinin zabtındaki kusur sebebiyledir. Dolayısıyla sika diye nitelenen bir râvinin naklettiği hadislerin delil olarak kullanılmasına engel teşkil etmeyecek seviyede kusurları bulunabilmektedir. Hadis münekkitleri, "Rivayeti hususunda konuşulmuştur"; "Rivayetinde gevşeklik ve problem vardır"; "Hata ettiği olmuştur"; "Bazı hataları vardır"; "Güvenilirdir fakat diğer insanlar gibi hata eder" gibi ifadelerle râvide bulunan bu tür kusurlara işaret etmişlerdir. Yaygın olmamakla birlikte sika tabiri hadis rivayetinde zayıf, fakat özellikle dindarlığı açısından güvenilir, hadis ilmi konusunda yetersiz, fakat hadisi alışında güvenilir olduğunu ifade etmek için de kullanılmıştır. Bazı müteahhir âlimlerinin meçhul olmayan, cerhedildiği de bilinmeyen râviler hakkında da bu terimi zikrettikleri olmuştur.

Râvinin güvenilir olduğuna delâlet etmek üzere sika terimi yaygın bir kullanıma sahiptir. Terime ya tek başına veya tekrar edilerek yahut râvinin zabt bakımından zayıflığına delâlet eden diğer lafızlarla birlikte olmak üzere üç farklı şekilde yer

verilmiş olup bunların râvinin güvenilirliğine delâletleri aynı seviyede değildir. Râvinin güvenilirliğine delâlet etmesi açısından tekrar edilmesi tek başına kullanılmasından, yalnız kullanılması da zayıflığına delâlet eden lafızlarla birlikte zikredilmesinden daha üstündür. Sika kelimesi kadar yaygın olmasa da râvinin güvenilirliği başka tabirlerle de ifade edilmiştir. "Evsaku'n-nâs" (râvilerin en güveniliri), "esbetü'n-nâs" (râvilerin en sağlamı), "ileyhi'l-müntehâ fi't-tesebbüt" (güvenilirliğin zirvesindedir), "lâ ahade esbete minh" (ondan daha güvenilir râvi yoktur), "men mislü fülân" (onun gibisi var mı?), "emîrü'l-mü'minîn fi'l-hadîs" (hadis rivayetinde müminlerin lideridir), "imâmün fi'l-hadîs" (hadis ilminde önderdir), "fülânün lâ yüs'elü anh" (falan râvi nasıldır diye sorulmaz), "lâ a'rifü lehû nazîran fi'd-dünyâ" (dünyada bir benzerini tanımıyorum), "fülânün asdaku men edrektü mine'l-beşer" (falanca, insanlar içinde karşılaştığım en doğru sözlü kimsedir), "keennehû mushafun" (mushaf gibi güvenilirdir), "cihbizün" (hadis uzmanıdır), "fârisü'l-hadîs" (hadiste mahirdir), "fülânün en-nâsü iyâlün aleyhi" (bu ilimde diğerleri onun talebeleridir), "şekkühû ke-yakīni gayrihî" (onun tereddüdü bile başkasının kesin bilgisi gibidir), "kennallâhe halaka fülânen li-hâze'ş-şe'ni" (Allah falanı bu ilim için yaratmıştır), "fülânün hüve't-takıyyü'n-nakıyyü lem era mislehû" (falan benzerini görmediğim takvâ sahibi ve titiz bir kişidir), "fülânün min sikāti's-sikāt" (falan sikaların da sikası arasında yer alır), "fülânün ehlün ellâ nedaa lehû şey'en" (falan hiçbir rivayeti terkedilmeyecek liyakattedir), "fülânün lâ yehtelifü fîhi ahadün" (falanın güvenilirliği tartışılmaz), "fülânün diâme" (falan bu ilmin temel taşıdır), "izâ eredte'l-hadîse fe'lzem fülânen" (hadis öğrenmek istiyorsan falanın peşini bırakma), "fülânün yahtâcü ilâ mütâbi'" (falanın destekleyici rivayete ihtiyacı mı olur?), "fülânün mâ ahtae fî hadîsin vâhid" (falan hiçbir hadiste hata yapmamıştır), "sayrafiyyü'l-hadîs" (hadis sarrafı), "rüknün mine'l erkân" (hadis ilminin temel taşlarından biridir), "zâke ahadü'l-ahadeyn" (hadis ilminde belli başlı iki kişiden biridir) tabirleri râvinin en üst seviyede güvenilirliğini ifade eder. "Sikatün sikatün" (çok güvenilirdir), "sikatün sebtün" (güvenilir ve titizdir), "sikatün hüccetün" (kendisi güvenilir, hadisi delildir), "sikatün hâfizun" (güvenilir bir hadis hâfızıdır), "sikatün mütkınün" (güvenilir ve hadis rivayetinde titizdir), "mâ alimtü illâ hayren" (hakkında hayırdan başka bir bilgim yoktur), "hâfizun" (rivayetlerini ezberleyen güvenilir râvidir), "metînün" (rivayetlerinde güçlüdür), "hüccetün" (rivayetleri delildir), "sebtün" (rivayetlerinde titiz bir râvidir), "behin" (rivayetleri iyidir), "sahîhu'l-hadîs" (rivayetleri sahihtir) tabirleri de râvinin sika olduğuna delâlet eden diğer ta'dîl lafızlarıdır. Sika bir râvinin hadis rivayet ederken yaptığı fazlalıkların kabul edilip edilmeyeceği konusunda farklı görüşler vardır (bk. ZİYÂDETÜ's-SİKA). Zayıf râvinin sika râviye veya sika râvinin kendisinden daha güvenilir râviye aykırı rivayette bulunması ise araştırmalara konu olmuştur (bk. MUHÂLEFET).

Hadis âlimleri tarafından kaleme alınan tabakat, tarih, cerh ve ta'dîl, suâlât gibi kitaplar yanında zayıf ve metrûk râvilerle birlikte yer alan sika râviler hakkında da eserler telif edilmiştir. Ebü'l-Hasan el-İclî'nin *Târîḫu's-ṡiḳāt*'ı (nşr. Abdülmu'tî Emîn Kal'acî, Beyrut 1405/1984), İbn Hibbân el-Büstî'nin *eṡ-Ṡiḳāt*'ı (nşr. Muhammed Abdürreşîd, Haydarâbâd 1393-1403/1973-1983), İbn Şâhin'in *Târîḫu esmâ'i's-ṡiḳāt mimmen nuḳile ʿanhümü'l-ʿilm*'i (nşr. Subhî es-Sâmerrâî, Küveyt 1402/1982; nşr. Abdülmu'tî Emîn Kal'acî, Beyrut 1406/1986) bunlar arasında sayılabilir.

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-ʿArab, "vsḳ" md.; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerḥ ve't-taʿdîl*, III, 124; Hatîb el-Bağdâdî, *el-Kifâye* (nşr. Ahmed Ömer Hâşim), Beyrut 1406/1986, s. 109-111, 118-121, 464-465; a.mlf., *el-Câmiʿ li-aḫlâḳı'r-râvî ve âdâbi's-sâmiʿ* (nşr. Mahmûd et-Tahhân), Riyad 1403/1983, I, 130; İbnü's-Salâh, *ʿUlûmü'l-ḥadîs̱*, s. 104-105; Nevevî, *İrşâdü ṭullâbi'l-ḥaḳā'iḳ* (nşr. Nûreddin Itr), Beyrut 1411/1991, s. 109, 111; Zehebî, *Aʿlâmü'n-nübelâ'*, XI, 137; XVI, 70, 254; a.mlf., *Mîzânü'l-iʿtidâl*, III, 82; a.mlf., *el-Mûḳıẓa* (nşr. Abdülfettâh Ebû Gudde), Beyrut 1412, s. 78; İbn Hacer, *Tehẕîbü't-Tehẕîb*, III, 248; VI, 174; Ebü'l-Hasan Mustafa b. İsmâil, *Şifâ'ü'l-ʿalîl bi-elfâẓ ve ḳavâʿidi'l-cerḥ ve't-taʿdîl*, Kahire 1411/1991, I, 125, 127, 137, 338-339; Ahmet Yücel, *Hadîs Istılahlarının Doğuşu ve Gelişimi*, İstanbul 1996, s. 113-127; G. H. A. Juynboll, "Thiḳa", *EI²* (İng.), X, 446; Emin Aşıkkutlu, "Cerh ve Ta'dîl", *DİA*, VII, 398, 400; Mehmet Efendioğlu, "Râvi", *a.e.*, XXXIV, 473.

AHMET YÜCEL

es-SİKĀT

(الثقات)

İbn Hibbân'ın (ö. 354/965) sika kabul ettiği hadis râvilerini tanıttığı eseri.

Târîḫu's-ṡiḳāt, eṡ-Ṡiḳāt mine's-ṣaḥâbe ve't-tâbiʿîn ve etbâʿi't-tâbiʿîn adlarıyla da anılan eser, müellifin hem sika hem zayıf râvileri tanıttığı *Kitâbü't-Târîḫi'l-kebîr*'inden sadece sika râvileri bir araya getirdiği çalışmasıdır. Zayıf râvileri ise *Kitâbü (Maʿrifeti)'l-mecrûḥîn mine'l-muḥaddis̱în ve'ḍ-ḍuʿafâ'i ve'l-metrûkîn* adlı eserinde toplamıştır. Kitabın girişinde telif sebebi hakkında bilgi verilmiş, Hz. Peygamber'in sünnetinin önemi, ilmin neşir ve tebliğinin gerekliliği, bu tebliğin ancak sahih hadislerin aktarılması ve sika râvilerin tanıtılmasıyla yapılabileceği belirtilmiş, telifte izlenen metoda değinilmiş, *eṡ-Ṡiḳāt*'a alınacak râvilerin kabul şartları üzerinde durulmuş ve eserin telifi sırasında geçirdiği aşamalara işaret edilmiştir. Girişten sonra Resûlullah'ın hayatı geniş biçimde verilmiş, Hulefâ-yi Râşidîn'den başlayarak Emevî ve Abbâsî halifeleri tanıtılmış, bu kısım Halife Mutî'-Lillâh ile sona ermiştir. Ardından sahâbe, tâbiîn, tebeu't-tâbiîn ve daha sonraki râviler sıralanmıştır.

Eserde, bir sayıma göre 15.000 kadar hadis râvisi tabakalar halinde ele alınmış ve her tabakada yer alanların birbiriyle karşılaşma imkânının bulunması (likā) şartı aranmıştır. *eṡ-Ṡiḳāt*'ta râviler adlarının ilk harfine göre yarı alfabetik sıralanmış, ancak sahâbe tabakasında faziletleri sebebiyle aşere-i mübeşşereye ön sırada yer verilmiştir. Her tabakada önce adlarıyla, daha sonra künyeleriyle bilinen erkek râviler, ardından kadın râviler zikredilmiş, bu sıralamada zaman zaman aksamalar meydana gelmiştir. Râvilerin biyografileri verilirken onların isimleri, künye ve lakapları, memleketleri, ölüm tarihleri, hoca ve talebeleri hakkında bilgi aktarılmış, ayrıca "sika, şeyh, sebt, mutkin, müstakīmü'l-hadîs" veya "yuhtiü, yehimü, yüdellisü" gibi ifadelerle cerh ve ta'dîl dereceleri gösterilmiş, râvinin hangi şartlarda hüccet sayılacağı belirtilmiş, bazan dinî ve ahlâkî erdemlerine dair menkıbeler nakledilmiş, bazan da rivayetlerinden örnekler sunulmuş, cerhe yönelik mevcut tenkitlere de cevap verilmiştir. İbn Hibbân'a göre râvinin sika sayılmasına engel olan kusurlar onun naklettiği haberin senedinde olabileceği gibi, kendisinden bir önce veya bir sonraki yerde haberi hüccet sayılmayan zayıf bir râvinin bulunması, haberinin mürsel veya münkatı' olması ve haberin isnadında o haberi duyduğunu açıkça ifade etmek istemeyen bir müdellisin yer alması gibi sebeplerle de olabilir.

Müellif iki hadis imamından birinin sika, diğerinin zayıf kabul ettiği bir râviyi eserine alırken onun sika olup olmadığına delillere dayanarak kendisi karar vermiş, araştırması sonucunda sika kabul etmediğini